

AUTEUR
SUZANNE WOLF

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

OKTOBER 2015

Poolse arbeidsmigranten in Nederland en hun behoefte aan informatie en hulp

INHOUD

SAMENVATTING	3
INLEIDING	5
MIGRATIEMOTIEF EN INFORMATIE OVER NEDERLAND VOOR DE KOMST	6
PERMANENT IN NEDERLAND BLIJVEN OF TERUGKEREN?	8
WERKEN ALS ARBEIDSMIGRANT IN NEDERLAND	9
HET VINDEN VAN EEN WONING	11
RELATIES, GEZIN EN FAMILIE	13
CONTACTEN EN NETWERKEN	14
WAT KAN BETER IN NEDERLAND VOLGENS DE POOLSE ARBEIDSMIGRANTEN	17
BIJLAGE: DE 25 GEÏNTERVIEWDE POOLSE ARBEIDSMIGRANTEN	20

Samenvatting

Aan de hand van de ervaringen van 25 Poolse arbeidsmigranten in Nederland is onderzocht of zij behoefte hebben aan informatie over werken, wonen en andere aspecten met betrekking tot het (samen)leven in Nederland en of zij hulp van de overheid nodig hebben. Deze migranten zijn rond de toetreding van Polen tot de EU in 2004 of recenter naar Nederland gemigreerd. De conclusies in deze rapportage zijn gebaseerd op deze 25 personen.

De geïnterviewde migranten komen op diverse wijzen naar Nederland: via uitzendbureaus, met behulp van hun familie of vrienden of op de bonnefooi. Hun belangrijkste reden om te komen zijn de hogere lonen in Nederland. Huisvesting en werk regelen zij meestal voor vertrek. Degenen die onvoorbereid naar Nederland komen, hebben flexibiliteit en creativiteit nodig om een ondersteunend netwerk op te bouwen. Zonder hulp van vrienden en zonder toegang tot informatie is het moeilijk om zich in Nederland te redden.

De keuze voor Nederland maken zij niet bewust en hun intentie is meestal om kort te blijven. Veel tijdelijke migranten gaan terug, maar een deel blijft (veel) langer. De laatste groep heeft nog geen idee hoe lang ze in Nederland zullen wonen. Toch zien zij zich hier niet oud worden.

Voor 2007 werkten de Poolse arbeidsmigranten vaak zwart, omdat ze geen werkvergunning konden krijgen. Sinds mei 2007 hebben Polen geen werkvergunning meer nodig om in Nederland te mogen werken. De geïnterviewde Poolse arbeidsmigranten weten hun arbeidspositie in Nederland over het algemeen goed te verbeteren. Omdat werkgevers hun Poolse werknemers vaak waarderen, weten ze na verloop van tijd betere en minder zware functies te krijgen. Toch werken velen onder hun opleidingsniveau.

De Poolse arbeiders zijn vaak op de hoogte van hun rechten, maar zijn lang niet altijd niet bij machte om daadwerkelijk gebruik te maken van die rechten, onder andere vanwege de afhankelijkheid van hun werkgever. Wetgeving waardoor zij na enkele tijdelijke contracten een lange tijd niet mogen werken voor dezelfde werkgever leidt tot grote ontevredenheid. En soms worden Poolse arbeiders gedwongen om als ondernemer te werken in plaats

van als uitzendkracht. Onbekendheid is er over de gevolgen van ondernemer worden (geen recht op werkloosheidsuitkeringen) en over werken voor de directe werkgever (daarna niet meer via een uitzendbureau voor hetzelfde bedrijf mogen werken).

Veel van de arbeidsmigranten krijgen huisvesting via hun uitzendbureau. Het gaat vaak om overvolle kamers en woningen waar bovendien een hoge huur voor moet worden betaald. Uitzendkrachten mogen vaak niet ergens anders gaan wonen van het uitzendbureau. Dus zelfs als zij op de hoogte zijn van betere mogelijkheden, kunnen zij hier geen gebruik van maken. Degenen die zonder vooraf geregelde huisvesting naar Nederland zijn gekomen, hebben juist een sterke behoefte aan informatie om aan woonruimte te komen. Omdat de geïnterviewde migranten in het begin vaak teveel betalen, vinden zij informatie over Nederlandse huisvestingsrechten en huurprijzen ook nuttig. Wie een koopwoning wil kopen, is vaak positief verrast over de mogelijkheden in Nederland.

Veel van de Poolse arbeidsmigranten komen als alleenstaande naar Nederland. Sommigen hebben een partner of vinden die in Nederland. Er zijn niet veel Poolse migranten met kinderen onder de geïnterviewden, maar wanneer zij kinderen in Nederland hebben, is kinderopvang erg belangrijk omdat beide ouders werken. Zelfstandige ondernemers hebben weinig informatie over zwangerschaps- en ouderschapsverlof.

De juiste contacten zijn belangrijk om aan een woning, werk of informatie te komen. De Poolse migranten die met een 'all-inclusive'-pakket van een uitzendbureau naar Nederland komen, beschikken over veel informatie, maar hebben weinig mogelijkheden om met Nederlanders in contact te komen. Zij wonen en werken voornamelijk te midden van andere Polen. Degenen die via familie of vrienden naar Nederland zijn gekomen bouwen sneller een netwerk op. Deze Poolse arbeidsmigranten hebben, vanwege hun woon- en werk-omstandigheden ook veel contact met allochtone Nederlanders. Deze contacten zijn soms erg hartelijk, maar racisme (van beide kanten) komt ook voor. De migranten vinden vaak dat ze niet veel vrienden en kennissen in Nederland hebben. Ook zijn de contacten met bureaus over het algemeen oppervlakkig. Gebrekkige kennis van

de Nederlandse taal is volgens hen een reden daarvoor, maar de slechte beeldvorming omtrent Poolse arbeidsmigranten ook.

De Poolse migranten halen veel informatie van internet. Poolse websites, maar ook Nederlandse websites van de overheid (die op internet automatisch vertaald kunnen worden) zijn erg belangrijke informatiebronnen. Daarnaast vinden ze het belangrijk om via het eigen netwerk op de hoogte te worden gehouden.

Bij persoonlijk contact met instanties is het van belang of de arbeidsmigranten ook in het Engels geholpen kunnen worden, omdat hun Nederlands vaak te gebrekkig is. Ook klagen de migranten soms over een ongelijke behandeling als blijkt dat ze Pools zijn of geen Nederlands kunnen spreken. Meer bekendheid in Nederland over de situatie van Polen in Nederland en hun herkomstland zou, volgens hen, tot meer acceptatie kunnen leiden.

De migranten vragen aandacht voor de huisvestingsproblemen, vooral als dat via een uitzendbureau geregeld wordt. Een ander aandachtspunt is de slechte beeldvorming en discriminatie jegens Poolse migranten, ook door officiële instanties. Daarnaast werd verschillende malen gewezen op de nieuwe groep migranten die vaker onvoorbereid naar Nederland komt en volgens de aanwezige migranten voor een slechte reputatie voor Poolse migranten zorgen. Poolse migranten missen ook een organisatie die voor hun gezamenlijke belangen opkomt, zoals andere migrantengroepen vaak wel hebben. Daarnaast noemen zij als vergeten groep de Polen die in Duitsland wonen, maar in Nederland werken.

Daklozen verdienen speciale aandacht omdat zij vaak uit financiële nood zijn gemigreerd en niet beschikken over de vaardigheden die nodig zijn om het verblijf in Nederland te laten slagen, zoals het opbouwen van een netwerk dat hulp biedt en (internet) vaardigheden bij het verkrijgen van informatie. De Poolse hulporganisatie Barka biedt deze groep hulp bij het verkrijgen van opvang en bij administratieve zaken.

Inleiding

In 2004 is Polen tot de EU toegetreden en sinds mei 2007 mogen Poolse arbeidsmigranten in Nederland arbeid verrichten zonder dat ze een werkvergunning nodig hebben. Sindsdien kreeg Nederland te maken met een sterke toename van het aantal arbeidsmigranten uit Polen. Omdat deze groep arbeidsmigranten nu al een langere periode in Nederland aanwezig is, levert kennis over hun situatie, ervaringen en percepties inzichten op die ook voor later gemigreerde (Oost-Europese) arbeidsmigranten relevant kunnen zijn. Hun ervaringen schetsen een beeld van hoe het andere arbeidsmigranten mogelijk zal vergaan en welke factoren daarbij een rol spelen.

Op verzoek van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) is onderliggende rapportage gemaakt. Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Binnen het thema Nieuwe Migratie richt KIS zich onder andere op de leefsituatie van migranten die in het kader van de EU-wetgeving naar Nederland zijn gekomen en naar hun behoefte aan ondersteuning door gemeenten en andere organisaties.

Deze publicatie gaat het over de eigen ervaringen van de Poolse migranten met een focus op hun behoefte aan informatie of hulp. Dit rapport is gebaseerd op een vijftientigtal interviews van Poolse arbeidsmigranten die omtrent of na ingang van de vrije EU-toegang voor Polen naar Nederland zijn gekomen. Onderwerpen die aan bod komen zijn achtereenvolgens migratie, werk, wonen, familierelaties en contacten met Nederlanders. Ten slotte volgt een overzicht van wat zijzelf als belangrijkste aandachtspunten noemen.

Migratiemotief en informatie over Nederland voor de komst

Migratiemotieven

Het lage salaris in Polen is voor de geïnterviewde migranten de belangrijkste (push)motief om te willen emigreren. Een enkeling is in de EU gaan rondreizen vanwege het avontuur en blijven hangen. Ook zijn er mensen die vanwege hun werk (uitgezonderd door de werkgever) of die met hun partner of vanwege studie (Nederlandse taal) naar Nederland zijn gekomen. Het gros noemt echter de lage salarissen (van 150 tot 300 euro per maand) en werkloosheid in Polen als reden.

Waarom wilde ik Polen verlaten? Omdat in Polen er niks was. Geen werk, geen toekomst. *(man, 51 jaar, nu dakloos)*

Ondanks dat velen gestudeerd hebben of met een studie bezig waren, zeggen ze dat ze in Polen alleen uitzicht hebben op werk op een veel lager functieniveau of op werkloosheid. Een milieu-technisch ingenieur vond bijvoorbeeld werk bij een tankstation. Veel van deze migranten besluiten daarom hun opleiding niet af te ronden en, zodra de kans zich voordoet, naar het buitenland te gaan.

In Polen studeerde ik sociologie, maar na drie jaar ben ik ermee gestopt. Vroeger was het een hele populaire studierichting, maar later bleek het een studierichting met één van de hoogste werkloosheidspercentages onder afgestudeerden. *(man, 32 jaar)*

Ik was in het vierde jaar van mijn studie vastgoed management. De Nederlandse man van mijn zus stelde voor dat hij vakantiewerk voor mij zou regelen in Nederland. Ik had geen vakantieplannen en vond het een goed idee. Gedurende twee maanden werkte ik dus in Nederland. Mijn werkgever was heel tevreden met mij. Na de zomer keerde ik terug naar Polen om mijn studie af te maken, maar na een jaar kreeg ik een aanbod van mijn Nederlandse werkgever om weer voor het bedrijf te komen werken. Ik stemde toe en sindsdien (dat was ongeveer 4,5 jaar geleden) ben ik nog steeds in Nederland. *(man, 32 jaar, woont bij zijn zus en haar echtgenoot)*

Naast het lage rendement van een universitaire opleiding in Polen is geld verdienen voor het gezin een andere reden om tijdelijk naar Nederland te gaan.

Ons gezin had meer geld nodig. Twee neven van mij werkten al in Nederland. Zij hebben mij geholpen en regelden werk bij een uitzendbureau voor mij. *(man, 32 jaar)*

De keuze voor Nederland als bestemming

Vaak komen de geïnterviewde migranten tijdelijk naar Nederland, maar rollen ze dan van het ene baantje in een volgende. Het komt ook voor dat de migranten tijdelijk (enkele keren) naar Nederland komen en op een bepaald moment tot de conclusie komen dat ze feitelijk al een langere tijd in Nederland verblijven.

De bedoeling was dat ik hier alleen drie maanden zou werken. Ik kom uit Oost-Polen, er was daar weinig werk. Na de eerste drie maanden ben ik voor de volgende drie maanden gebleven en daarna weer voor drie maanden en zo voort. Zo is het uiteindelijk 7 jaar geworden. *(man, 26 jaar)*

Mijn plan was om ongeveer twee á drie jaar te blijven in Nederland. Hier wilde ik meer ervaring opdoen, wat geld verdienen en daarna terugkeren naar Polen. Eigenlijk weet ik niet waarom ik langer ben gebleven, wat de reden daarvan is *(man, 40 jaar, afgeronde studie)*

De keuze voor Nederland als bestemming is vrijwel nooit bewust. De belangrijkste reden om voor Nederland te kiezen is een familielid of vriend die hulp biedt met het vinden van werk en huisvesting.

Een kennis van ons werkte toen al in Nederland. Wij zeiden tegen hem, dat als er werk voor ons zou zijn, hij ons moest bellen. Op een dag belde hij en zo is het gegaan. *(vrouw, 25 jaar, samen met haar man gemigreerd)*

Wij dachten aan veel landen, niet alleen aan Nederland, maar ook aan bijvoorbeeld Noorwegen. De beslissende factor werd een kennis van mij die al een paar jaar in Nederland woonde. Hij beloofde ons om werk in Nederland te regelen. Via een uitzendbureau. *(man, 33, samen met zijn vrouw gemigreerd)*

Een goede vriend van mij in Nederland praatte met zijn baas en het lukte hem om werk voor mij te regelen. Binnen twee maanden stopte ik met mijn bedrijf en kwam ik naar Nederland. *(man, 33 jaar)*

Behalve familie en vrienden bieden uitzendbureaus een kans om naar het buitenland te gaan.

Ik ging met mijn jongere neef naar een kantoor van een uitzendbureau waar wij een toets Duits moesten afleggen. Vervolgens kregen we te horen om wat voor een soort werk het ging. Wij kregen één dag om te beslissen of we wilden gaan of niet. Ik zei 'ja' en zo kwam ik naar Tilburg waar ik in een opslagruimte de spullen voor bestellingen verzamelde. *(man, 32 jaar, afgebroken studie)*

Migranten weten voor hun vertrek al dat werken via een uitzendbureaus erg zwaar is.

Ik wilde eerst gewoon via het uitzendbureau naar Nederland gaan. Naar één of ander 'arbeidskamp' waar men van 's morgens vroeg tot diep in de nacht in een fabriek of aan de lopende band moet werken en daarna in een kamertje met vier andere mensen moet slapen. Ik dacht: Eigenlijk wil ik het niet. Maar tsja, ik heb geen keuze. Dus ik zal mij helemaal moeten vernederen. *(vrouw, 26 jaar, afgebroken studie)*

Een ander, minder genoemde, reden is dat men liever naar het dichterbij gelegen Duitsland zou gaan, maar toch voor Nederland kiest omdat men geen Duits kan en je hier met Engels terecht kunt. Deze groep komt vaker op de bonnefooi naar Nederland.

"Toen wij uit de bus op Station Amstel uitstapten om vijf uur in de ochtend had ik alleen 56 euro en een rugzak. En geen plan verder wat te doen." *(man, 34 jaar, afgebroken studie en 9 jaar in Nederland)*

Slechts een klein deel van de geïnterviewde Poolse migranten heeft eerst in andere landen gewerkt. Degene voor wie dat geldt zijn duidelijk meer 'footloose' en hebben ook in Nederland problemen om te aarden. Deze migranten hebben een zwakke

binding met Nederland, maar keren, ondanks dat het slecht met hen gaat, niet terug naar Polen.

Nu wil ik in Nederland nog steeds blijven. Het land is mooi, de mensen zijn ook oké. Ik ben al op leeftijd, ik wil niet weer door Europa gaan zwerven. Waar moet ik anders naartoe? *(man, 51 jaar, dakloos)*

Voorbereiding op vertrek naar Nederland

De meeste van de geïnterviewde migranten die naar Nederland komen weten vaak voor vertrek hun eerste huisvesting en baan te regelen via anderen of met behulp van een uitzendbureau. Via hun netwerk hebben ze informatie over de lonen in Nederland. Omdat ze van plan zijn voor korte termijn te komen, hebben ze op dat moment geen behoefte aan verdere informatie. Vaak komen ze alleen of met een partner die ook arbeidsmigrant is. Ze hebben geen kinderen of de kinderen verblijven in Polen. Achteraf blijkt dat ze in de meeste gevallen wel weten of ze bij aankomst zwart of legaal werkten, maar niet of ze bij de gemeente ingeschreven waren.

Voor de geïnterviewde migranten die totaal onvoorbereid naar Nederland komen geldt dat hun kans op succes afhankelijk is van zaken als opleidingsniveau, beheersing van de Engelse taal en van hun flexibiliteit, omdat zij een nieuw netwerk in Nederland moeten opbouwen om het hier te redden. Wie hulp krijgt met het vinden van werk en/of een woning, blijkt het vaak goed te redden. Anderen glijden af in een wereld van alcohol of drugs en worden uiteindelijk dakloos. Een medewerker van de hulporganisatie Barka, die zich richt op Poolse daklozen en gemarginaliseerden, noemt ook een gebrek aan kennis met betrekking tot rechten, spelregels en de taal van het immigratieland als oorzaak voor hun kwetsbaarheid.

Permanent in Nederland blijven of terugkeren?

Blijven of terugkeren?

De meeste migranten hebben geen idee of ze in Nederland willen blijven wonen. Ze waren initieel van plan kort te blijven, maar verlengden dat telkens. Voor ze het weten zijn ze hier lange tijd en hebben ze een koopwoning. Als ze kinderen hebben in Nederland, wordt het nog moeilijker om terug te keren. Toch twijfelen velen en hebben ze heimwee.

Nooit heb ik een besluit genomen om definitief en voor altijd in Nederland te blijven. Ik verlengde mijn verblijf altijd voor 'nog een tijdje' en zo is het al 11 jaar geworden. (man, 40 jaar, woont met Poolse vriendin in koopwoning)

Op dit moment heb ik geen serieuze plannen om naar Polen terug te gaan. Ik weet echter dat het in de toekomst kan veranderen. (man, 29 jaar)

Toch zien de meeste migranten zich niet oud worden in Nederland. Sommigen denken na hun pensionering terug te keren, maar een aanzienlijk deel wil door migreren naar een derde land. Duidelijke plannen hebben ze echter nog niet.

Binding met Polen

De meesten hebben niet zo veel dat hun nog bindt in Polen. Veel relaties met partners die in Polen achterblijven lopen stuk. Dat is voor hen vaak een reden om niet terug te willen keren naar Polen. De (fysieke) zorg voor ouders en de aanwezigheid van familie is wel een reden om terug te willen keren. Tegelijkertijd hebben veel migranten de angst dat ze spijt krijgen van een terugkeer en dat ze hier 'weer overnieuw moeten beginnen'.

In Polen heb ik niks, waarom zou ik ernaartoe willen gaan? Op mijn leeftijd vind ik nooit een baan in Polen, in Nederland heb ik een grotere kans. (man, 51 jaar, dakloos)

Redenen om te blijven

Redenen om in Nederland te willen wonen is dat je hier ook van weinig geld rond kan komen, het gemakkelijk is om ander werk te vinden en omdat ze bang zijn dat ze in Polen veel te weinig zullen verdienen. Ook al zien de migranten dat de economie in Polen verbeterd, toch is de huidige economische situatie voor velen een reden om (nog) niet terug te willen keren.

Leven in Nederland is minder stressvol dan in Polen. Zelfs als men weinig verdient, is het genoeg voor een normaal leven. (vrouw, 28 jaar)

Ik zou liever in Polen wonen. Maar ik zie tegelijkertijd wat in Polen gebeurt dus ik ben realistisch. Voorlopig blijf ik hier. (vrouw, 25 jaar)

Wonen in Nederland vinden zij ook in sociaal opzicht prettiger. Velen noemen een prettiger leefklimaat. Al vindt een aantal geïnterviewde migranten dat deze de laatste jaren wel is verslechterd. Zij noemen bijvoorbeeld het 'Meldpunt overlast Polen' van de PVV in 2012. De manier waarop mensen met elkaar omgaan en op elkaar kunnen vertrouwen, zowel in de omgang met buurtgenoten als met een werkgever, waarden zij positief. Ook is in Nederland alles netjes geregeld.

Het gaat meer om de algemene kwaliteit van het leven: de zorg, kinderdagverblijven, fietspaden enz. Mensen zijn vriendelijker, vrolijker en meer open dan in Polen. (vrouw, 30 jaar, woont met gezin in Nederland)

Werken als arbeidsmigrant in Nederland

De eerste periode

Sommige van de geïnterviewde Poolse arbeidsmigranten kwamen op de bonnefooi en vonden via via een klus. Anderen kwamen nadat familie of vrienden een baan voor hen had gevonden en weer anderen via een uitzendbureau dat werk (en vaak huisvesting etc.) voor hen organiseerde. Voor velen was het in het begin vooral een avontuur.

Helaas bleek soms na aankomst dat er toch geen werk voor hen was. Ook gingen niet alle bedrijven even zorgvuldig met hun werkgevers om:

Zij geven ons de nieuwe arbeidscontracten in de pauze, zodat je niet genoeg tijd hebt om de hele tekst te lezen. Alleen een deel is vertaald in het Pools en vaak zijn de arbeidsvoorwaarden verslechterd ten opzichte van vorige contracten, maar wij mogen niet onderhandelen. Zij zeggen: 'Als jij het contract niet leuk vindt, dan heb ik tien mensen in jouw plaats'. Dus tekenen wij. (man, 30 jaar)

Degenen die via een 'all-inclusive'-pakket van een uitzendbureau of via het eigen netwerk werk vonden, beschikt vaak ook over voldoende informatie over andere zaken zoals het vinden van een woning, opleiding etc. Ook blijkt de UWV vaak hulp te bieden. Bijv. als een uitzendbureau failliet gaat en de uitzendkrachten nog loon tegoed hebben. Sommige migranten weten dat ze recht op een uitkering hebben in de periodes dat ze van het uitzendbureau na tijdelijke contracten een poos 'onbetaald verlof' moet opnemen. Informatie over de belastingregels is voor de arbeidsmigranten vaak een probleem. Er zijn echter Poolse (administratie)bedrijven die in deze gat springen door Poolse werknemers te adviseren.

Vooral in de eerste jaren na migratie hebben de Poolse migranten vrijwel altijd baantjes voor laag- of onopgeleiden. Zij werken vaak in kassen en slachthuizen. Tot mei 2007 mochten Polen alleen in Nederland werken als ze een werkvergunning hadden. Wie voor mei 2007 naar Nederland was gekomen,

werkte toen bijna altijd illegaal, bijvoorbeeld in de tuinbouw of voor particulieren. Voor een lange werkdag betaalde hij soms dertig euro. (man, 34 jaar, werkte in 2005 zwart op een sleepship)

In die tijd werden Poolse migranten vaak Nederland uitgezet, omdat men geen werkvergunning had. De term 'zwart werk' wordt overigens ook gebruikt als men wel belasting betaalt, maar geen werkvergunning heeft. Ook de migranten die na 2007 kwamen, moesten in het begin vaak zwart werken.

Dat was niet leuk want je weet dan nooit of je echt betaald krijgt. (man, 34 jaar, 9 jaar in Nederland)

Het werk is zwaar en vaak hebben de Poolse arbeiders voornamelijk Poolse collega's.

De Nederlandse werkers namen meestal na een dag ontslag. Het was voor hen te zwaar. (man, 32 jaar, werkte in koelruimte van een slachthuis)

De directie is blij met de Poolse werkers, want Polen werken harder dan Nederlanders. (man, 32 jaar, werkt als machineoperator)

Dat Poolse arbeiders wel het zware werk willen doen, is waarschijnlijk de reden dat hun werkgevers de Poolse werknemers na verloop van tijd betere deals bieden om hen te behouden. Ook accepteren Poolse arbeiders vaak situaties die waarschijnlijk niet conform de regels in Nederland zijn, zoals het overdag spuiten van chemische stoffen in kassen of werken in extreme hitte (kassen) of koude (slachthuis).

Wij leven in een beschaafd land maar wat met mensen gebeurt die via uitzendbureaus werken is voor mij niet normaal. (man, 32 jaar, 6 jaar in Nederland, over zijn beginperiode)

Ervaringen na enige tijd in Nederland te werken

Naarmate de geïnterviewde migranten langer in Nederland wonen, worden de werkomstandigheden meestal beter. In plaats van via een uitzendbureau krijgt men bijvoorbeeld direct bij het bedrijf een contract. Veel migranten maakten promotie en kregen zodoende een minder zware baan. Sommigen kregen een administratieve of managementfunctie.

Anderen liepen stuk op het maximaal aantal tijdelijke contracten. De tussenperiode waarin ze een tijd niet mogen werken voor hetzelfde uitzendbureau of werkgever, wordt vaak genoemd als probleem. Voor de aanpassing van de wet Werk en Zekerheid moesten tijdelijke medewerkers na drie tijdelijke arbeidscontracten drie maanden op onbetaald verlof. Vanaf 2015 zijn de regels strenger geworden en moet men na drie contracten zes maanden stoppen. De meeste Poolse geïnterviewden zeggen dat ze tijdens hun verplichte verlof naar Polen gaan of ergens anders werk gaan zoeken. Een enkeling zegt tijdens deze periode bij de UWV een uitkering aan te vragen. De uitkeringsperiode is voor hen echter maximaal 3 maanden, terwijl een tijdelijke medewerker pas na 6 maanden weer bij het oude uitzendbureau kan werken. Er is grote ontevredenheid over deze regeling.

Volgens mij is het ziek dat ik elke jaar weer een half jaar 'verplichte pauze' heb. (man, 32 jaar, woont 6 jaar in Nederland)

Werkgevers gebruiken vaak de crisis als reden om geen vast contract aan te bieden. Vaak worden de Poolse migranten vaak (jarenlang) aangenomen als seizoenarbeider waardoor ze geen recht hebben op betaald verlof. De Poolse werknemers kunnen na verloop van tijd over veel arbeidsvoorwaarden onderhandelen, maar een baan voor onbepaalde tijd blijkt vaak onbespreekbaar.

Wij stelden veel eisen wat betreft loonsverhoging, pensioenregeling etc. en tot onze verbazing stemden zij telkens toe. Maar toen wij zeiden dat wij een contract voor onbepaalde tijd wilden, weigerden zij dat. (stel, vrouw van 25 jaar en man van 32 jaar dat bij hetzelfde bedrijf werkten)

In dienst zijn bij een bedrijf zelf in plaats van via een uitzendbureau lijkt voor veel migranten aantrekkelijker omdat het werk veel minder zwaar is en de behandeling beter. Ook de vakbonden stimuleren dat bedrijven arbeidsmigranten direct in dienst nemen. Er zit echter ook een groot nadeel aan vast:

Pas later werd mij verteld dat, als ik direct bij het bedrijf in dienst was, ik daarna niet meer voor dat bedrijf mag werken via een uitzendbureau. Dus nu krijg ik geen volgende contract bij het bedrijf en mag ik ook niet meer via een uitzendbureau voor het bedrijf werken. Dus, ik werd eerst voor al die jaren van hard werken voor het bedrijf eerst met een contract 'beloond' om nu daardoor werkloos te worden? Mijn situatie is door dit contract niet verbeterd maar juist verslechterd! (man, 32 jaar)

Zij denken dat de macht van de vakbonden zelfs tegen hen kan werken:

Ik heb zelfs gehoord dat als het niet waar zou zijn en wij toch weer via een uitzendbureau voor het bedrijf zouden mogen werken, dat het bedrijf ons dan sowieso niet meer wil. Want zij lopen dan zij het gevaar dat de vakbonden betere werkvoorwaarden voor de meer ervaren werknemers gaan afdwingen. (dezelfde man van 32 jaar)

Een aantal van de migranten heeft met succes de overstap naar ondernemer gemaakt en werkt als ZZP-er. Een enkeling is ondernemer met personeel. Poolse migranten zijn blij verrast dat het oprichten van een bedrijf veel minder rompslomp met zich meebrengt dan in Polen en dat de Belastingdienst en de Kamer van Koophandel veel ondersteuning bieden.

Tijdens het gesprek heb ik veel interessante dingen geleerd: over belastingen, sociale verzekeringen, administratiehouden, enz. Maar ik vond het toch een beetje raar dat ik naar de Belastingdienst moest komen. (vrouw, 25 jaar, sinds 2012 in Nederland, werkt als freelance vertaler)

Maar dat men als ondernemer het recht op een uitkering verliest, is niet bij iedereen even duidelijk. Migrant die door de situatie (of hun voormalige werkgevers) gedwongen werden een onderneming te beginnen, verdienen vaak te weinig en hielden dat niet vol.

Het algemene beeld is dat Poolse arbeidsmigranten relatief hoog opgeleid zijn, maar vooral in het begin ver onder hun niveau werkzaam zijn. Degenen die zich voor langere tijd of permanent in Nederland vestigen, slagen er vaak in om na verloop van tijd een betere baan te krijgen.

Het vinden van een woning

Huisvesting geregeld door uitzendbureau

Een groot deel van de geïnterviewde migranten kwam initieel voor een korte tijd en via een uitzendbureau. Zij kregen meestal een kamer via dat uitzendbureau. Het gaat vaak om grootschalige woonvoorzieningen. Bijvoorbeeld een pension, ook 'Polenhotel' genoemd, of om een bungalowpark waarvan het uitzendbureau de helft van de vakantiehuisjes huurt. Nabij Zeewolde is zelfs een 'Polendorp'. Bij huisvesting via een uitzendbureau zijn de woningen vaak overbewoond en duur. Wie langer blijft, probeert door te verhuizen. Als minpunten van het delen van een woning met anderen noemen zij niet alleen een gebrek aan privacy, lawaai-overlast en eventuele dronkenschap van medebewoners, maar ook dat je geld gestolen kan worden en dat de woningen soms onveilig zijn.

In één kamer wonen in het hotel soms vier mensen. Het zijn verschrikkelijke woonomstandigheden. 'huisjes' zijn huizen waar bijvoorbeeld acht Polen wonen. (man, 26 jaar)

Ik denk dat men in de Nederlandse gevangenis meer ruimte heeft dan daar. (man, 30 jaar)

Het uitzendbureau had de woningen niet goed onderhouden maar na de controles moesten zij blijkbaar verbouwen en opknappen. (vrouw, 25 jaar)

In een bungalowhuisje in het bos waren drie tweepersoonskamers. We betaalden ongeveer drie honderd euro per persoon. Het uitzendbureau verdiende goed aan ons. (man en vrouw van resp. 24 en 25 jaar, sinds 2012 in Nederland)

In luxere complexen met een beheerder is geen overlast en kunnen de woonvoorzieningen veel beter zijn, maar ook daar vraagt de werkgever vaak een relatief hoge huur. De migranten vinden het al snel rendabel om zelfstandig een woning te huren.

Werknemers van een uitzendbureau met een 'all-inclusive'-pakket uiten vaak de klacht dat men voor huisvesting afhankelijk is van de werkgever. In veel gevallen mag men niet ergens anders gaan wonen van het uitzendbureau. Volgens een medewerker van Barka is het ook een tendens dat uitzendbureaus die voor de huisvesting zorgen en de huur automatisch van het loon aftrekken de huisvesting gebruiken als een aanvullende bron van inkomsten.

Vaak is het zo dat het uitzendbureau voor buitenlandse werknemers weinig werkuren regelt, zodat na het aftrekken van de huur er voor de werknemer weinig geld overblijft; alleen een minimum om te overleven. Zij rekruteren meer werknemers dan zij nodig hebben en op deze manier verdienen zij geld. Veel uitzendbureau willen niet dat mensen zelf de huisvesting regelen. Zij willen dat al hun kamers of bungalows de hele tijd vol zitten zodat zij op de huur verdienen. Zij rekruteren dus meer mensen dan het nodig is om op de huur te verdienen. Officieel is het niet in strijd met de Nederlandse wetten, maar het is amoreel, meedogenloos en onmenselijk. (medewerker stichting Barka)

Op het moment dat een arbeidsmigrant stopt met werken voor het uitzendbureau raakt men ook de huisvesting kwijt.

Zelf huisvesting vinden

Ook de hoger opgeleide migranten die tijdelijk in Nederland wonen en voor een internationaal bedrijf werken, krijgen vaak een woning via hun werkgever.

Een aantal migranten kwam op de bonnefooi naar Nederland en verbleef in campings, bij (nieuwe) vrienden of in het pand (of boot) waarin ze werkten, terwijl ze hun geld verdienen met losse klussen, vaak voor particulieren.

Huisvesting vinden zij ook viavia, bijv. bij andere Poolse arbeidsmigranten die de woonkosten willen delen, via Marktplaats, via Poolse websites en bij Nederlandse verhuurders. Een goed

netwerk is belangrijk. Omdat de woningen vaak zwart worden verhuurd, moet men soms plotseling de woning verlaten. Degenen die eenmaal dakloos raken, glijden zonder goed netwerk af naar een uitzichtloze positie. De Poolse stichting Barka spoort daklozen op en regelt een plek in de nachtopvang.

Toen ik niet meer werkte, had ik geen vaste verblijfsplek meer. Zo is mijn tocht door Nederland begonnen. *(man, 40 jaar, sinds 2000 in Nederland, na ruim een jaar rondgezworven te hebben slaapt hij nu in de nachtopvang)*

Ook wie zelfstandig een woning vindt, betaalt vaak teveel, woont soms illegaal en mag zich niet altijd bij het GBA inschrijven.

Voor de woning betaalden wij eerst veel te veel (dat weet ik nu) maar toen wisten wij nog niet veel van de Nederlandse regels, wetten, prijzen enz. Wij ontdekten ook dat de eigenaar van het gebouw niet eerlijk bezig was, omdat hij in de gemeente de vier woningen in het gebouw niet apart liet registeren. Volgens GBA vormden alle 8 bewoners één grote huishouden. Voor de eigenaar was het handig en zo bespaarde hij geld. Voor de huurders was het ongunstig, want wij konden bijvoorbeeld geen toeslagen krijgen. Wij begonnen een strijd met zowel de woningbemiddelaar als de eigenaar zelf en, met de hulp van de gemeente, werden wij uiteindelijk als vier aparte huishoudens erkend. Wij werden door de eigenaar bedreigd en hij wilde ons uit de woning weggagen, maar wij gaven ons strijd niet op. Daarna zijn wij nog ook naar de huurcommissie gegaan om de huur omlaag te krijgen; het is ons gelukt. De eigenaar werd nog bozer, bedreigde ons weer maar wij lieten ons niet intimideren. Nog steeds wonen wij in deze woning en nu is het hier gelukkig rustiger. *(vrouw, 25 jaar, sinds 2013 in Nederland, woont samen met haar man, beiden hoogopgeleid)*

Na verloop van tijd denken een aantal geïnterviewden over het huren of kopen van een eigen woning.

Op een gegeven moment wilden wij een huis kopen en hadden wij al bijna een hypotheek geregeld. Maar toen bedachten wij dat onze situatie in Nederland onzeker is en blijft. Het is niet slim om zo'n grote verantwoordelijkheid op ons te nemen. Wij besloten om te gaan huren, niet te kopen. *(man van 32 en vrouw van 25 jaar, sinds 2009 in Nederland)*

Het verkrijgen van een hypotheek lukt vaak en de Poolse migranten zijn soms zelfs verbaasd over het gemak waarmee dat gaat in Nederland.

Nu wonen wij in een koophuis in Almere. Het was niet moeilijk om een hypotheek te krijgen. Hoewel geen van ons een vast contract hebt, hadden wij toch vanaf begin van ons verblijf in Nederland vaste inkomens. Het is ons nooit gebeurd dat wij een week of langer niks verdienden. *(man, 33 jaar en vrouw, 26 jaar, sinds 2011 in Nederland)*

Wij besloten een eigen huis te kopen. We hadden geluk want we ontdekten dat we gebruik mochten maken van een speciale regeling voor mensen die ten minste een jaar in deze gemeente hadden gewoond en hier een huis wilden kopen. De gemeente verstrekte een speciale lening met 0 % rente om een deel van de hypotheek te financieren. Zonder deze hulp zou het voor ons moeilijk zijn om in deze gemeente een huis te kopen. *(vrouw, 30 jaar, woont sinds 2007 met haar man in Nederland)*

Relaties, gezin en familie

Poolse arbeidsmigranten en hun relaties

Veel arbeidsmigranten uit Polen komen als alleenstaande. Sommigen hebben een vriend of vriendin in Polen en soms ook kinderen. Het komt voor dat een stelletje gezamenlijk uit Polen naar Nederland komt. Soms komt de partner tegelijkertijd, soms volgt de partner na een tussenpoos.

De relaties van de geïnterviewde arbeidsmigranten in Nederland met personen die in Polen wonen, houden vaak geen stand. Na de migratie gaan veel relaties en gezinnen stuk, omdat men van elkaar vervreemd of omdat de ander niet in Nederland wil wonen en/of werken.

Het gebeurt regelmatig dat migranten in Nederland nieuwe relaties krijgen. Onder de geïnterviewden waren personen met Poolse, met autochtoon-Nederlandse en met niet-westerse (bijv. Surinaamse, Turkse of Bulgaarse) partners. Hun partner leren ze kennen via werk, in de buurt, op feestjes (van Nederlanders) en via een Poolse datingsite.

Gezinnen met kinderen

In een enkel geval hebben de Poolse arbeidsmigranten ook kinderen in Nederland. De combinatie kinderen hebben en werken leidt tot een grote (logistieke) druk, vooral op vrouwen. Bovendien moeten zij in Nederland vaak nog de weg zoeken als het gaat om 'gezinszaken'. Omdat bijna altijd beide ouders werken is kinderopvang erg belangrijk. De migranten vinden kinderopvang erg duur, maar dankzij de belastingtoeslag wordt kinderopvang betaalbaar. Ook de 'peuterspeelzalen voor buitenlandse ouders' (voorscholen) zijn vanwege de prijs (goedkoop of gratis) populair. Een andere oplossing is dat (schoon)moeders tijdelijk naar Nederland komen om op te passen.

Een Poolse moeder wilde niet dat haar kinderen naar een speciale school ging om eerst Nederlands te leren, omdat die school ongunstig lag ten opzichte van haar werk. Via een Nederlandse kennis, die voor haar bemiddelde, accepteerde een school die die dichter bij haar werk lag haar kind.

Ik heb dus mijn eigen systeem ontwikkeld: mijn dochters zitten op een goede school, ik werk in de buurt van deze school en na de schooltijd haal ik mijn jongere kind op en gaan wij of naar huis of naar mijn werk als ik nog bij iemand moet schoonmaken. Sommige mensen bij wie ik schoonmaak hebben zelf kinderen en dan gaat mijn dochter samen met die kinderen spelen. Zij vindt het leuk en de andere kinderen ook. *(vrouw, 35 jaar met man en 2 kinderen, sinds 2005 in Nederland)*

Een Poolse ondernemster vertelde tijdens haar zwangerschap in de problemen te komen: oude klanten haakten af toen ze vertelde dat ze zwanger was, als zwangere was het moeilijk om nieuwe klanten te krijgen en ze ontdekte dat ze geen recht had op een werkloosheidsuitkering. Hoewel ik vijf jaar lang in Nederland had gewerkt, werd mij verteld dat ik geen recht had op een uitkering omdat ik nu een ZZP-er was. *(vrouw, 30 jaar)*

Ze was bang dat ze haar woning moest verkopen. Haar man ging naast zijn baan en overuren, ook haar werk doen. Op een laat moment kwam ze er via achter dat ze als ondernemster recht had op een zwangerschap- en bevallingsuitkering. Dit was haar financiële redding.

Familie in Polen

Vrijwel elke geïnterviewde migrant voelt nog wel een band met Polen omdat hun familie daar woont en maakt zich zorgen over de (toekomstige) verzorging van de ouders. Ook komt het voor dat een ouder ziek wordt en de migrant naar Polen terug gaat om de ouder te verzorgen. Migrant met een vaste(re) baan nemen dan ontslag, omdat onduidelijk is of en wanneer ze terugkomen.

Contacten en netwerken

Het opbouwen van een netwerk in Nederland

Het beschikken over een goed netwerk en die kunnen inschakelen om aan een woning of werk te komen of om over de juiste informatie te beschikken blijkt in sterke mate te bepalen hoe succesvol migranten zijn. Wie met een 'all-inclusive' contract naar Nederland komt en geen Nederlands netwerk heeft of opbouwt blijft langdurig werkzaam in typisch 'Poolse' banen. Als familieleden of vrienden de migratie faciliteren, verloopt het verblijf in de meeste gevallen succesvol en slagen migranten er ook beter in om een netwerk in Nederland op te bouwen.

Voor degenen die totaal onvoorbereid naar Nederland zijn gekomen geldt het sterkst dat ze zonder de juiste contacten waarschijnlijk niet zullen slagen. Dit geldt bijvoorbeeld voor beide geïnterviewden die nu dakloos zijn. Alcohol- en drugsmisbruik liggen op de loer en men is vooral bezig met op korte termijn te overleven.

Contact maken zij op hun werk, rond hun woonomgeving, bij feestjes en bijeenkomsten, maar ook door vreemden aan te spreken of deuren langs te gaan op zoek naar werk. Degenen die er in slagen de juiste mensen te leren kennen zijn vaak degenen met een hogere opleiding, die in Polen ook al relatief succesvol waren en die bewust werken aan een steeds beter bestaan. Zij ontmoeten lijkt het wel, min of meer toevallig de juiste personen die hun een poosje aan een baan of onderdak helpen. Langzamerhand gaan hun levensomstandigheden vooruit.

Ik klopte aan bij de deur van een versleten bootje. Er kwam een ongeveer 55-jarige gast naar buiten. 'Hoe kan ik jou helpen?' vroeg hij in het Engels. 'Ik ben op zoek naar werk'. ... Later nam ik afscheid van de Brit want het was niet mijn ambitie om de volgende 40 jaar dit soort werk te doen. (man, 34 jaar, over een man waarbij hij 3 maanden heeft gewerkt aan het opknappen van een boot, deze geïnterviewde is nu een ondernemer met een bouwbedrijf)

De meeste geïnterviewde arbeidsmigranten vinden niet dat ze op hun werk aan de juiste contacten kunnen komen. Vaak werken ze alleen tussen andere Polen, zijn er spanningen met Nederlandse collega's en is er bovendien door het zware werk nauwelijks tijd om mensen te leren kennen. Er zijn natuurlijk ook positieve uitzonderingen.

Mijn man is bevriend met een paar Nederlandse collega's want hij werkt al zeven jaar in hetzelfde Nederlandse bedrijf. (vrouw, 30 jaar)

Als men goede relaties heeft met leidinggevendenden of collega's, bieden zij vaak ook hulp in het privéleven. Bijvoorbeeld bij het invullen van papieren of het lenen van een busje voor een verhuizing.

Vriendschappen met burens komen niet frequent voor. Over het algemeen zijn hun contacten met de burens vrij oppervlakkig, ook als men een koopwoning heeft. Al zijn burens vaak wel bereid hun Poolse burens te helpen wanneer dat nodig is. Het lijkt er op dat op de plekken waar veel Polen wonen de relatie met hun burens slechter is. Wie in een 'Polenhotel' of huisje in een bungalowpark zit, woont meestal zo afgelegen dat contact met autochtone Nederlanders niet voorkomt.

Er was zelfs geen supermarkt, winkel of station in de buurt. (man, 33 jaar, woont in een 'Polenhotel in het bos bij Zwolle)

Wij vormen een gesloten groep. Het is een soort 'een staat in een staat' [een Poolse staat binnen de grenzen van de Nederlandse staat]. Wij wonen samen en wij werken samen. Alle mensen die hier in het hotel en huisjes wonen, werken voor hetzelfde uitzendbureau en in dezelfde kas. Wij rijden dus van het punt A naar het punt B en dan terug naar het punt A. Dat is ons leven. (man, 32 jaar, woont in en vakantiebungalow in Putte)

De rol van de Nederlandse taal bij het maken van contact

De meeste geïnterviewde Polen kunnen Engels praten. Vaak hebben ze dat in Nederland geleerd. Met Engels redden ze zich prima op de werkvloer en in het dagelijks leven. Ze zijn niet vaak in de gelegenheid de Nederlandse taal te oefenen en de meesten vinden van zichzelf dat ze de Nederlandse taal te slecht beheersen. Dat de Polen langzaam Nederlands leren heeft ook te maken met dat men nauwelijks naar de Nederlandse TV kijkt, omdat men geen tijd hiervoor heeft of omdat men liever naar de Pools TV kijkt. Slechts een enkeling heeft een inburgeringscursus gevolgd.

Wanneer er relatief veel Nederlandse collega's zijn is de werkplek wel een goede plek om Nederlandse taalkennis op te doen. Ook zoeken sommige van de migranten bewust naar baantjes waarbij ze Nederlands kunnen leren, zoals als au pair bij Nederlandse kinderen of door het verzorgen van een Nederlandse oudere. Degenen die willen blijven zijn ook van plan of bezig Nederlands te leren. Ze hebben het gevoel dat ze door hun gebrekkig Nederlands en de geringe contactmogelijkheden geen Nederlandse vrienden kunnen krijgen.

Het is moeilijk om met Nederlanders echt bevriend te worden. Zij zijn heel beleefd en aardig, maar het blijft bij korte, alle-daagse, oppervlakkige contacten. Ik heb niet veel gelegenheden om Nederlanders te ontmoeten. (vrouw, 25 jaar, werkt als grafisch ontwerpster voor Poolse opdrachtgevers en als schoonmaker in Nederland, terwijl haar man in Nederland studeert)

De rol van beeldvorming en gevoelens van discriminatie

Als het over contacten met Nederlanders gaat, noemen zij vaak slechte imago van Polen.

Toen ik met een paar Tsjechen en Slowaken in de kroeg was, kwam een groepje Nederlanders naar ons toe en begon ons te ondervragen. 'Zeker een uitkering, he?' zeiden ze. (man, 33 jaar)

Het gebrek aan kennis en de overtuiging dat Polen een land met veel achterstand is, verbaasde mij. (vrouw, 32 jaar, werkt voor een internationale hulporganisatie).

De Poolse arbeidsmigranten hebben het gevoel slechter behandeld te worden, zodra bekend is dat ze Pools zijn. Het vinden van werk bij een uitzendbureau, een woning of auto huren, geholpen worden in een winkel of aan de balie en toegelaten worden tot uitgaansgelegenheden gaat moeizamer als men Engels spreekt of als blijkt dat men Pools is. Vaak wil anderen dan niet meer met hen praten. Ook vinden ze het raar dat medewerkers van de Belastingdienst niet in het Engels met hen willen praten.

"Wij zijn in Nederland en men spreekt hier Nederlands", zei hij. (vrouw, 30 jaar, bij het afsluiten van een mobiel abonnement)

In de winkel bedient men bijvoorbeeld eerst Nederlanders en pas daarna Polen. (man, 30 jaar)

Als ik aan het varen ben op mijn boot, heb ik soms een Poolse vlag. Als ik deze vlag niet heb, dan zijn mensen op andere boten heel vriendelijk tegenover mij. 'Wat een mooi bootje', roepen zij. Als ik de Poolse vlag wel heb, dan denken zij: 'O, de boot is zeker gestolen'. Zij zwijgen en kijken een andere kant op. (man, 34 jaar)

Over het algemeen zeggen de migranten dat zij bij de overheid, banken en instellingen goed worden geholpen.

De ambtenaar heeft ons heel goed geholpen. Zij deed het zelfs met een glimlach op haar gezicht en de sfeer was heel aardig. (man, 32 jaar, over inschrijven bij de gemeente)

Sommige arbeidsmigranten klagen over werkgevers die hun slecht behandelen, anderen zeggen dat het voor een werkgever niet uitmaakt waar je vandaan komt, als je maar goed werkt. Waar je werkt (in welke sector en regio) lijkt wel wat uit te maken.

Mensen in Limburg reageren echter heel slecht op Polen. Zelfs in Brabant is het beter. In Limburg wonen er veel Polen en ik hoor vaak van Polen dat zij door werkgevers hier slecht behandeld worden. (man, 33 jaar, woont in Venlo)

Discriminatie relativeren zij vaak, omdat het in Polen veel erger is:

Ik denk dat de Nederlandse bazen de Poolse schoonmaaksters hier beter behandelen dan de Poolse bazen de Oekraïense of Wit-Russische werknemers die naar Polen komen werken. (vrouw, 25 jaar)

Contacten met allochtone Nederlanders

De Poolse arbeidsmigranten wonen vaak in wijken waar ook veel allochtonen wonen. Deze geïnterviewden hebben vaker een gemengde relatie of gemengde vriendenkring met allochtone dan met autochtone Nederlanders. Vaak gaat het om Surinaamse of westerse allochtonen. Er zijn weinig vriendschappen met Marokkaanse en Turkse Nederlanders anders dan als winkeliers en als collega. Deels heeft komt dat doordat Marokkaanse en Turkse Nederlanders minder goed Engels kunnen en de Poolse migranten zich niet goed in het Nederlands kunnen uitdrukken. Maar het verschil in geloof en levenswijze is ook een reden. De contacten met allochtonen uit landen met een christelijke traditie zijn beter. Gebrekkig Nederlands praten wordt minder als een probleem gezien als het om andere allochtonen gaat.

Omdat ik nog steeds moeite met de Nederlandse taal heb, vind ik het ongemakkelijk om met Nederlandse kennissen af te spreken. Ik heb ook een goede Bulgaarse vriendin (haar man komt uit Turkije) en met haar praat ik Nederlands. (vrouw, 25 jaar, 5 jaar in Nederland)

In Nederland is er sprake van een soort concurrentie tussen de groepen op de arbeidsmarkt en qua reputatie. Dit zie je terug in de opmerkingen van de geïnterviewden. Aan de ene kant komt het voor dat Polen op - met name donkere - allochtonen neerkijken en vinden dat zij lui zijn en de sociale voorzieningen misbruiken. Aan de andere kant klagen sommige Poolse arbeidsmigranten erover dat allochtonen met de Nederlandse nationaliteit arrogant reageren en tegen hun zeggen dat ze 'terug naar hun eigen land moeten gaan'.

Maar over het algemeen waardeert men de multiculturele samenleving van Nederland:

Ik weet nu ook dat hoewel mensen gelijk zijn, zij heel verschillende behoeftes en prioriteiten hebben. Men moet open staan voor anderen, anders ontstaat er ruimte voor vooroordelen over de cultuur, ras of huidskleur. Ik weet nu ook dat elke natie zowel na- als voordelen heeft, nu probeer ik mij vooral op de voordelen concentreren. Zulke dingen leert men in een multiculturele samenleving. (man, 40 jaar, 11 jaar in Nederland)

Wat kan beter in Nederland volgens de Poolse arbeidsmigranten

Verkrijgen van informatie en Nederlandse taalbeheersing

De algemene indruk is dat de Poolse arbeidsmigranten over voldoende informatie beschikken of weten hoe ze aan informatie kunnen komen. Omdat ze zich niet bewust zijn van het mogelijke bestaan van bepaalde voorzieningen kan het wat langer duren voor ze op de hoogte zijn.

Er is veel informatie beschikbaar bij Poolstalige websites in Nederland en dankzij Google Translate kunnen zij ook Nederlandse websites aardig lezen. Dit is belangrijk omdat de overheid informatie voornamelijk in het Nederlands verspreid.

Poolse websites, zoals Niedziela.nl, geven informatie over allerlei zaken van kinderbijslag, huursubsidie, het verhuren van een appartement en de geldigheid van een Pools rijbewijs tot het afschaffen van de papieren tickets bij de NS. Maar ook begrippen als 'Polenconstructies', de rol van de vakbonden in Nederland en de nieuwe wet Werk en Zekerheid worden in artikelen en fora besproken. Verder worden er banen, woningen en spullen zoals auto's aangeboden.

Een ander verhaal is het wanneer de geïnterviewden persoonlijk te woord gestaan worden, zoals aan een balie. Dan hebben ze wel last van een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, vooral als men ze niet in het Engels wil helpen.

De Belastingdienst past ook een soort 'taaldiscriminatie' toe, want men mag alleen in het Nederlands communiceren met hen, niet in het Engels, hoewel iedereen weet dat zij ook goed Engels kunnen spreken. (vrouw, 30 jaar)

Door migranten ook in het Engels te woord te staan, zouden veel problemen opgelost kunnen worden, vinden ze.

Daarnaast zegt een enkeling behoefte te hebben aan een informatiepunt of -pakket.

Volgens mij zou elke immigrant uit Polen die zich hier bij de gemeente inschrijft een informatiepakket over zijn rechten en plichten in Nederland moeten krijgen. Niet in het Nederlands maar in het Pools, want bijna niemand die net naar Nederland komt spreekt al de Nederlandse taal. (vrouw, 35 jaar)

Volgens mij zou er in elke Nederlandse provincie een soort informatiepunt en integratiecentrum voor Polen moeten zijn. Een plek waar mensen zouden geïnformeerd worden; waar men elkaar kan ontmoeten en Nederland beter kan leren kennen. Geen moskee, zoals bij de moslims, maar, weet ik veel, een integratiecentrum, een sportclub of zoiets. (man, 33 jaar)

Huisvesting

Op het gebied van huisvesting valt nog veel te verbeteren. Veel van de arbeidsmigranten betalen te veel voor te weinig woonkwaliteit. Als het om huisvesting via de werkgever gaat, kennen ze vaak hun rechten wel, maar zijn ze niet in staat er gebruik van te maken vanwege de afhankelijkheid van hun werkgever.

Pas nadat wij vijf jaar voor het uitzendbureau hebben gewerkt mogen wij ergens anders gaan wonen. Ik weet dat het gewoon een verzinzel is, dat het niet zo mag, maar zo is het hier. Het is een strategie. De eigenaar van de kas is ook (gedeeltelijk) de eigenaar van het hotel en misschien ook van de huisjes hier. Hij betaalt ons voor het werk en wij betalen hem dat geld terug voor de huisvesting. (man, 32 jaar, sinds 2010 in Nederland)

Veel bewoners van 'Polenhotels' en 'Polenhuisjes' weten ook niet of ze bij de gemeente zijn ingeschreven door hun werkgever. Sowieso is bij Poolse migranten niet goed bekend wat de voor- en nadelen zijn van inschrijving bij de gemeente. En of men dan wel of niet bepaalde belastingen moet betalen, zoals wegenbelasting.

Een met huisvesting samenhangend probleem is dat veel (tijdelijke) migranten zo afgelegen wonen dat het zelfs moeilijk is om boodschappen te doen. Ook het ontplooiën van activiteiten elders en met anderen is daardoor moeilijk. Contacten krijgen en onderhouden met Nederlanders is daardoor praktisch onmogelijk.

Houding tegenover Poolse arbeidsmigranten

Polen verbazen zich over de beelden die Nederlanders hebben van Polen. Meer informatie over het land Polen en het leven van Polen in Nederland zou volgens hen waarschijnlijk voor een andere gedrag zorgen. Sowieso zouden ze graag zien dat contacten tussen Polen en Nederlanders meer gestimuleerd worden. Dit geldt vooral voor degenen die in Nederland willen blijven.

Het gevoel ongelijk behandeld te worden, geldt niet alleen bij contacten met individuele Nederlanders, maar ook bij contacten met officiële instanties.

Bijvoorbeeld bij het verstrekken van verschillende toeslagen, zoals zorgtoeslag. Zij weten dat er veel Polen in Nederland zijn en zij vermoeden dat velen van ons oneerlijk zijn, daarom duren aanvraagprocedures voor ons soms erg lang. Wij hebben een Nederlandse kennis van ons gevraagd om in onze naam de Belastingdienst te bellen en te vragen waarom wij de zorgtoeslag nog niet hebben toegekend. Wij hebben alle benodigde documenten al toegestuurd. De Belastingdienst bevestigde dat zij alle documenten hebben gekregen en alles in orde was maar zij wilden het nog eens checken of zoiets, waarschijnlijk omdat wij immigranten zijn, en dan nog uit Polen. (vrouw, 30 jaar)

Over organiseren

Hoewel de Polen vaak aangeven niet teveel contact met andere Polen te willen, zeggen enkelen dat een organisatie die voor de belangen van Polen opkomt nuttig kan zijn.

Polen zijn een soort zondebok in Nederland geworden. Alles wat slecht is, daar zijn wij verantwoordelijk voor: criminaliteit, auto-ongelukken, werkloze Nederlanders. Als het economisch in Nederland slecht gaat, dan zijn Polen daar verantwoordelijk voor omdat wij banen van Nederlanders afpikken. Als men zoiets in de media over Marokkanen zegt, dan worden Marokkanen daar boos over en komen zij in opstand. Polen niet. (man, 29 jaar)

Het probleem van ons, Polen, is dat wij niet georganiseerd zijn. Wij zijn niet zoals Turken die samen voor hun rechten opkomen. (man, 30 jaar)

Ondersteuning daklozen

Een medewerker van Barka vertelt dat de meeste dakloze Polen naar Nederland zijn gekomen omdat zij in Polen moesten vechten om (financieel) te overleven. Het gaat dus niet om studenten die op zoek waren naar avontuur, maar om mensen die schulden hebben of een ziek kind, die alimentatie moeten betalen of gewoon een beter leven voor hun familie willen. Veel van de huidige Poolse daklozen in Nederland zijn via een uitzendbureau hiernaartoe zijn gekomen. Sommige verloren later hun werk of het werd hun op een bepaald moment gewoon teveel en ze besloten te stoppen.

Bijvoorbeeld omdat ze al maanden te weinig werk kregen aangeboden en de hele tijd in een overvolle woning moeten wonen. Als ze stoppen met werken verliezen ze hun huisvesting en belanden zij soms op straat. Waarom belanden sommigen van hen uiteindelijk op straat? Geen kennis van vreemde talen speelt hier soms een rol, ook geen kennis van rechten die zij hebben en regels van het land waar zij zijn, een bepaalde soort kwetsbaarheid. Ook de uitzendbureaus spelen hier een heel belangrijke rol. (medewerker Barka)

Ook eenzaamheid, verveling, en als gevolg daarvan alcoholgebruik speelt een rol. Vaak, maar niet altijd, willen deze daklozen terug naar Polen. Daklozen hebben hulp nodig bij het verrichten van administratieve klussen, informatie over hun rechten, toegang tot daklozenopvang etc. Vanwege de EU-regelgeving in verband met economische zelfstandigheid hanteren veel gemeenten restricties voor Oost-Europeanen als het gaat om nachtopvang.

De nieuwe migranten

Er wordt meerdere malen gezegd dat migranten die de laatste jaren uit Polen komen vaker onvoorbereid zijn en ervoor zorgen dat de andere Polen een slechte imago krijgen. Zij vinden dat de overheid hier extra aandacht aan moet besteden.

Mensen die in de laatste jaren naar Nederland zijn gekomen zijn meestal jonger en hebben nauwelijks in Polen gewerkt. Ook andere sociale vaardigheden ontbreken. Zij komen uit dorpjes of kleine steden waar geen werk is. Zij weten zelfs niet hoe men zich moet gedragen als men in een flatgebouw met honderd andere gezinnen woont want zij zijn gewend aan het leven in kleine huisjes op het Poolse platteland. (man, 40 jaar, sinds 2003 in Nederland)

Er komen tegenwoordig veel Polen naar Nederland die niet willen werken, maar ruziemaken, stelen, drinken. Zij zijn jong en weten niet hoe zij zich in Nederland moeten gedragen. Zij zijn helemaal niet voorbereid, hebben geen werk en geen huisvesting geregeld. 'Ach, wij hoorden dat er werk in Utrecht is', zeggen zij en dan belanden zij hier op straat. Door deze nieuwe, jonge Polen is de laatste tijd het imago van Polen in Nederland verslechterd. (man, 51 jaar, sinds 2007 in Nederland, zelf dakloos)

Polen in Duitsland

Ten slotte wijzen enkele migranten er op dat er ook een groep is die vaak wordt vergeten:

Hier in Limburg werken er veel Polen, ook omdat er ook veel Polen zijn die aan de andere kant van de grens wonen, in Duitsland, maar die in Nederland werken. Dus zij tellen eigenlijk ook meer als 'Polen in Nederland', dan als 'Polen in Duitsland'. (man, 33 jaar)

Bijlage: de 25 geïnterviewde Poolse arbeidsmigranten

In onderstaand tabel staan enkele kenmerken van de geïnterviewde Poolse arbeidsmigranten. (vervolg op pagina 21)

Nr	Geslacht	Leeftijd	Woonplaats ¹	Woonduur ²	Migratiemotief	Gezinssituatie	Woonsituatie
1	V	25	Amsterdam	1	Om Nederlands te leren	Alleenstaand	Kamer in huurwoning
2	V	26	Amsterdam	1 (O)	Werk via vriendin	Alleenstaand	Kamer bij Pools gezin
3	V	30	Landsmeer	7	Werk via familie	Met Gezin	Koopwoning
4	M	51	Utrecht (Soesterberg, Nijmegen)	7	Werk via uitzendbureau	Alleenstaand	Dakloos
5	V	32	Utrecht	5	Door bedrijf uitgezonden	Alleenstaand	Gedeelde huurwoning via Poolse werkgever
6	M	40	Den Haag (Rotterdam, Vlaardingen, Oss)	9 (O)	Werk via uitzendbureau	Alleenstaand	Dakloos
7	M	33	Almere	2	Werk via vriend	Alleenstaand	Kamer bij Pools gezin
8	M	29	Harderwijk	4	Werk via familie	Alleenstaand	Woont in koopwoning van zus
9	M	30	Putte	8	Werk via uitzendbureau	Met vrouw	'Polenhotel'
10	M	32	Zaandam (Kaatsheuvel, Volendam)	6 (O)	Werk via uitzendbureau	Alleenstaand	Huurwoning (niet ingeschreven)
11	V	25	Putte	5	Werk via uitzendbureau	Met vriend	'Polenhuisje'
12	M	32	Putte	4	Werk via uitzendbureau	Met vriendin	'Polenhuisje'

De interviews zijn afgenomen door Lukasz Koterba, journalist en vertaler/tolk (Koterba.nl).

- ¹ Woonplaatsen: eventuele eerdere woonplaatsen staan tussen haakjes
- ² Woonduur: in Nederland in jaren in 2014. (O) staat voor een onderbroken verblijf in Nederland

In onderstaand tabel staan enkele kenmerken van de geïnterviewde Poolse arbeidsmigranten. (vervolg van pagina 20)

Nr	Geslacht	Leeftijd	Woonplaats ¹	Woonduur ²	Migratiemotief	Gezinssituatie	Woonsituatie
13	V	25	Den Haag	1	Studie van man	Met man	Huurwoning
14	M	33	Almere (Nijkerk, Harderwijk)	3	Werk via vriend	Met vrouw	Koopwoning
15	V	26	Almere (Nijkerk, Harderwijk)	3	Werk via vriend	Met man	koopwoning
16	M	40	Amsterdam (Amstelveen)	11	Zelf werk zoeken	Met vriendin	Koopwoning van vriendin
17	M	26	Putte (Baarland)	7	Werk via uitzendbureau	Alleenstaand	'Polenhotel'
18	M	33	Venlo	13 (O)	Zelf werk zoeken	Met vriendin	Huurwoning
19	V	25	Venlo (Zwolle)	2	Werk via uitzendbureau	Met vriend	Appartement
20	M	24	Venlo (Zwolle)	2	Werk via uitzendbureau	Met vriendin	Appartement
21	V	28	Amsterdam	8	Als toerist	Met vriend	Huurwoning
22	V	25	Wormerveer	5	Werk via uitzendbureau	Met vriend	Huurwoning
23	M	32	Wormerveer	5	Werk via uitzendbureau	Met vriendin	Huurwoning
24	V	35	Utrecht	7	Werk via familie	Met gezin	Huurwoning
25	M	34	Amsterdam	9	Als toerist	Met vriendin	Koopwoning

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: Suzanne Wolf
Ontwerp: Design Effects
Opmaak: Ontwerppartners, Breda
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving /Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-90-5830-694-4

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2015.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.

Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie

T 030 230 32 60 E info@kis.nl I www.kis.nl

